

Fimmtudaginn 24. janúar 1991.

Nr. 370/1989. **H/f Eimskipafélag Íslands**

(Pétur Guðmundarson hrl.)

gegn

Kristjáni Guðmundssyni

(Guðni Á. Haraldsson hrl.)

og gagnsök.

Vinnusamningur. Sjómenn. Tómlæti.

Dómur Hæstaréttar.

Mál þetta dæma hæstaréttardómararnir Bjarni K. Bjarnason og Haraldur Henrysson og Gunnar M. Guðmundsson, settur hæstaréttardómari.

Aðaláfrýjandi áfrýjaði máli þessu til Hæstaréttar með stefnu 25. september 1989 og krefst aðallega sýknu af kröfum gagnáfrýjanda, en til vara verulegrar lækkunar á þeim. Í báðum tilvikum krefst hann málskostnaðar í héraði og fyrir Hæstarétti.

Gagnáfrýjandi áfrýjaði málinu með stefnu 19. janúar 1990 að fengnu áfrýjunarleyfi 15. sama mánaðar. Hann gerir þær dómkröfur aðallega, að aðaláfrýjandi verði dæmdur til að greiða honum kr. 147.997 „með 2,75% dráttarvöxtum á mánuði af kr. 3.978,- frá 1. okt. 1984 til 1. nóv. s.á., en frá þeim degi af kr. 19.890,- til 1. des. 1984, en frá þeim degi af kr. 52.418,- til 1. febr. 1985, en frá þeim degi með 3,75% dráttarvöxtum til 1. mars 1985, en frá þeim degi af kr. 59.253,- með 4,0% á mánuði til 01.06.1985, en frá þeim degi af sömu fjárhæð með 3,5% dráttarvöxtum á mánuði til 01.09.1985, en frá þeim degi með 3,75% dráttarvöxtum á mánuði til 01.03.1986, en frá þeim degi með 2,75% dráttarvöxtum á mánuði til 01.04.1986, en frá þeim degi með 2,25% dráttarvöxtum á mánuði til 01.10.1986, en frá þeim degi með 2,25% dráttarvöxtum á mánuði af kr. 73.527,- til 01.11.1986, en frá þeim degi af kr. 102.075,- með 2,25% dráttarvöxtum á mánuði til 01.12.1986, en frá þeim degi með 2,25% dráttarvöxtum af kr. 137.760,- til 01.03.1987, en frá þeim degi með 2,5% dráttarvöxtum til 01.05.1987, en frá þeim degi af kr. 147.997,- með 2,5% dráttarvöxtum til 01.07.1987, en frá þeim degi með 2,75% dráttarvöxtum til 01.08.1987, en frá þeim degi með

3,4% dráttarvöxtum á mánuði til 01.09.1987, en frá þeim degi með
 3,5% dráttarvöxtum á mánuði til 01.10.1987, en frá þeim degi með
 3,6% dráttarvöxtum á mánuði til 01.11.1987, en frá þeim degi með
 3,8% dráttarvöxtum á mánuði til 01.12.1987, en frá þeim degi með
 4,1% dráttarvöxtum á mánuði til 01.01.1988, en frá þeim degi með
 4,3% dráttarvöxtum á mánuði til 01.03.1988, en frá þeim degi með
 3,8% dráttarvöxtum á mánuði til 01.05.1988, en frá þeim degi með
 3,7% dráttarvöxtum á mánuði til 01.07.1988, en frá þeim degi með
 4,4% dráttarvöxtum á mánuði til 01.08.1988, en frá þeim degi með
 4,7% dráttarvöxtum á mánuði til 01.09.1988 en frá þeim degi með
 dráttarvöxtum, sbr. III. kafla laga nr. 25/1987, þannig að vextir taki
 breytingu skv. auglýstum mánaðarlegum dráttarvöxtum hverju
 sinni. Þess er krafist, að gagnáfrýjanda sé heimilt að bæta vöxtum
 við höfuðstól, eins og hann er hverju sinni, á 12 mánaða fresti,
 í fyrsta sinn 1. október 1985, og að aðaláfrýjandi verði dæmdur
 til að greiða gagnáfrýjanda málskostnað fyrir báðum réttum að mati
 Hæstaréttar Íslands, til vara, að hinn áfrýjaði dómur verði stað-
 festur og aðaláfrýjandi verði dæmdur til að greiða gagnáfrýjanda
 málskostnað að mati Hæstaréttar Íslands fyrir báðum réttum“.

Við aðilayfirheyrslu á bæjarþingi Reykjavíkur 30. maí 1989 var
 gagnáfrýjandi inntur eftir því, hvort hann hefði reynslu af túlkun
 kjarasamninga. Svar hans var svohljóðandi: „Ég hef verið við
 túlkun þessara samninga, þ.e.a.s. stýrimanna- og skipstjórasamn-
 inganna, í yfir 20 ár og hef sjálfur orðið að ganga frá launauppgjöri
 fyrir stýrimenn síðustu 15 árin og hef orðið að túlka samninga stýri-
 manna.“ Af þessu er ljóst, að gagnáfrýjandi býr yfir reynslu og
 þekkingu á sviði kjaramála skipstjórnamanna.

Gagnáfrýjandi var skipstjóri í þjónustu aðaláfrýjanda, er hann
 veiktist og var óvinnufær frá 28. september 1984 til 18. desember
 sama ár og aftur frá 17. september 1986 til loka nóvember sama
 ár. Hinn 1. júlí 1987 sagði gagnáfrýjandi formlega upp störfum hjá
 aðaláfrýjanda og hvarf úr þjónustu hans. Þann dag greiddi aðal-
 áfrýjandi honum 708.099 krónur, sem jafngiltu sex mánaða
 launum, en gagnkvæmur uppsagnarfrestur á vinnusamningi aðila
 var þrír mánuðir. Hinn 29. sama mánaðar ritaði gagnáfrýjandi
 aðaláfrýjanda bréf, þar sem hann mæltist til þess, að sér yrði greitt

fyrir laugardaga og sunnudaga á áðurnefndum tveim veikinda-tímabilum. Þá voru liðin tvö ár og rúmlega sjö mánuðir, frá því, fyrra veikindatímabilinu lauk, og nær átta mánuðir liðnir frá lokum hins síðara. Í báðum tilvikum tók gagnáfrýjandi við launauppgjöri án fyrirvara eða athugasemda, og eftir það hreyfði hann því í engu við aðaláfrýjanda, að hann teldi sig vanhaldinn um launakjör, fyrr en með nefndu bréfi. Gafst þó gagnáfrýjanda sérstakt tilefni til þess, er hann fékk greidd í einu lagi sex mánaða laun við starfslok sín hjá aðaláfrýjanda og þar af þriggja mánaða laun fram yfir uppsagnartíma.

Þegar framanskrað er virt, er ljóst, að gagnáfrýjandi hefur sýnt mjög verulegt tómlæti um gæslu þess réttar, er hann taldi sig eiga á hendur aðaláfrýjanda, og þar með fyrirgert honum. Að svo vöxnu máli ber að sýkna aðaláfrýjanda af kröfum gagnáfrýjanda í málinu.

Eftir atvikum er rétt, að málskostnaður í héraði og fyrir Hæstarétti falli niður.

D ó m s o r ð:

Aðaláfrýjandi, H/f Eimskipafélag Íslands, á að vera sýkn af kröfum gagnáfrýjanda, Kristjáns Guðmundssonar, í máli þessu.

Málskostnaður fellur niður.

Dómur bæjarþings Reykjavíkur 30. júní 1989.

Mál þetta, sem dómtekið var 30. maí 1989, er höfðað af Kristjáni Guðmundssyni skipstjóra, kt. 220934-2769, Rauðagerði 39, Reykjavík, á hendur Hf. Eimskipafélagi Íslands, kt. 510169-1829, Pósthússtræti 2, Reykjavík, með stefnu, þingfestri 15. september 1988.

Endanlegar dómkröfur stefnanda eru aðallega, að stefndi verði dæmdur til að greiða stefnanda kr. 130.925,51 með [nánar tilgreindum vöxtum], til vara, að stefndi verði dæmdur til að greiða stefnanda kr. 88.745 með [nánar tilgreindum vöxtum].

Stefnandi krefst þess, að stefndi verði dæmdur til að greiða stefnanda málskostnað skv. gjaldskrá LMFÍ og hann beri vexti skv. lögum nr. 25/1987 og lögum nr. 54/1988 15 dögum eftir dómsuppsögu.

Dómkröfur stefnda eru þær aðallega, að hann verði algjörlega sýknaður af kröfum stefnanda í máli þessu og honum verði dæmdur málskostnaður að skaðlausu.

Til vara er þess krafist, að stefnukrafan verði lækkuð verulega og einnig í því tilviki verði stefnda dæmdur málskostnaður að skaðlausu.

Málavextir, málsástæður og lagarök.

Stefnandi kveðst hafa starfað hjá stefnda, Hf. Eimskipafélagi Íslands, frá árinu 1953 og sem fastráðinn skipstjóri frá árinu 1975 fram til ársloka 1986. Árið 1984 kveðst stefnandi hafa verið skipstjóri á Írafossi, sem var millilandaskip í eigu stefnda. Í september það ár hafi hann veikst þannig, að hann hafi verið óvinnufær frá 28. september fram til 18. desember 1984. Um hafi verið að ræða veikindi í baki. Á meðan á veikindum stóð, hafi stefnandi fengið greidda dagvinnu og fæðispeninga, samtals 58 daga. Tyllidagar, sem fallið hafi á tímabilinu, hafi verið 25. Stefnandi kveðst hafa tekið laun skv. A-flokki skipa eftir 5 ár, þ.e. hæsta starfsaldursþrepi. Mánaðarlaun hafi verið á þessum tíma kr. 43.102,00. Stefndi hafi greitt daga í veikindum með 21,67 hluta af mánaðarkaupi ($21,67 \times 1,989,03 = 43.102,00$). Á árinu 1986 kveðst stefnandi hafa veikst aftur og verið óvinnufær frá 17. sept. 1986 út nóvember s.á. Hafi þá verið um að ræða brjóskeyðingu í hnjáliðum og brjós-klos. Á þeim tíma kveðst hann hafa fengið greidda 53 daga á dagvinnukaupi, sem þá hafi verið kr. 3.568,59. Tyllidagar, sem fallið hafi á tímabilinu, hafi verið 22. Innifalið í þessum launum hafi verið grunnlaun, 22% sjóálag og eftirlitsþóknun. Auk þessa hafi svo stefnandi fengið, eins og að framan greini, greidda fæðispeninga. Hann upplýsir, að skipstjórar á fraktskipum fái ekki greidda yfirvinnu. Stefnandi kveðst hins vegar ekki hafa fengið greidda svokallaða „innunna frídaga“, en sá, er leysti hann af, hafi fengið þá greidda. Samkvæmt gr. 8.7.1. í kjarasamningi Skipstjórafélags Íslands og útgerða eigi skipstjóri rétt á einum frídegi fyrir hvern laugardag, sunnudag, helgi- og/eða tyllidag, sem falli á skráningartímabilinu. Samkvæmt gr. 8.7.3. fái skipstjóri frídaga þessa greidda með 1/21,67 hluta af mánaðarkaupi, sem í gildi sé á greiðsludegi. Val sé um, hvort þeir greiðist í einu lagi eða hvort þeir greiðist eins og reglubundin mánaðarlaun. Hjá Eimskipafélagi Íslands hafi frídagar verið gerðir upp við afskráningu og áramót og einnig á annan hátt eftir samkomulagi. Einnig geri kjarasamningar aðila ráð fyrir, að menn geti tekið út frídaga þessa.

Hinn 29. júlí 1987 kveðst stefnandi hafa ritað stefnda bréf og krafist hann um greiðslu á dögum þessum. Því bréfi hafi aldrei verið svarað. Stefnandi kveðst hafa hætt störfum hjá stefnda á árinu 1987. Hinn 29. janúar 1988 hafi verið kveðinn upp í Hæstarétti Íslands dómur í máli Svans Jóhannssonar á hendur Ísskipum hf., þar sem deilt hafi verið um rétt Svans til frídaga í veikindum. Hæstiréttur hafi staðfest dóm undirréttar, sem komist hafi að þeirri niðurstöðu, að frídagar og andvirði þeirra væru hluti af launum

og ættu því að greiðast með vísan til 18. gr. laga nr. 67/1963 (nú lög nr. 35/1985).

Í ljósi þessa hafi SKFÍ falið lögmanni stefnanda að innheimta þá innunnu frídaga, er ógreiddir hafi verið til félagsmanna þess. Stefnanda hafi verið ritað bréf hinn 6. júní 1988, þar sem beðið hafi verið um afstöðu hans til þessa. Svar hafi borist 16. júní s.á., þar sem kröfum um innvinnslu frídaga í veikindum hafi verið hafnað. Málshöfðun þessi hafi því reynst nauðsynleg.

Í greinargerð segir enn fremur um málavexti:

Í kjarasamningi SKFÍ og útgerða hafa lengi verið ákvæði þess efnis, að fyrir unna frí- og/eða tyllidaga ynni skipstjóri sér inn einn frídag. Í dag séu ákvæði þessa efnis í 8. kafla kjarasamnings aðila. Í gr. 8.7.1. stendur: „Fyrir hvern laugardag, sunnudag, helgi- og/eða tyllidag, sem fellur á skráningartímabili, vinnur skipstjóri sér inn einn frídag.“

Í grein 8.7.3. segir, að við afskráningu eða um áramót fái skipstjórar frídaga þessa greidda með 1/21,67 af mánaðarkaupi. Samkvæmt gr. 8.7.7. og 8.7.8. geti menn valið um það, hvort þeir taki frídaga þessa út eða fái þá greidda.

Sambærileg ákvæði séu til staðar í kjarasamningum annarra yfirmanna og útgerða. Tilgangur frídagakerfisins sé sá að bæta farmönnum upp þá daga, sem þeir hafi þurft að starfa fjarri heimahöfn, meðan aðrir launþegar hafi átt frí. Þetta sé því hluti af þeim launakjörum, er farmenn hafi. Hinn 16. apríl 1984 hafi í kjarasamningum aðila verið staðfest, að ef litið yrði svo á, að aðrir yfirmenn ættu rétt á frídögum í veikinda- og slysatilfellum, þá skyldi hið sama gilda um skipstjóra. Yfirlýsing þess efnis hafi verið undirrituð 16. apríl 1984.

Dómur Hæstaréttar Íslands frá 29. janúar 1988 í málinu nr. 202/1986 hafi staðfest, að frídagainneign teldist hluti af launum, yfirmenn ættu rétt á fullum launum í veikindum, og því ætti að greiða frídaga, er féllu á veikindatímabilinu.

Stefnandi kveðst byggja á því, að komist hafi á gildur og gagnkvæmur vinnusamningur milli aðila, sem hann hafi að fullu staðið við, m.a. með því að inna af hendi vinnuframlag sitt. Stefnanda beri því að greiða honum laun skv. kjarasamningi SKFÍ og skv. lögum nr. 67/1963, sbr. lög nr. 35/1985. Stefnandi, sem framvísað hafi veikindavottorði, hafi fengið greidd laun í veikindaforföllum, þ.e. grunnlaun, sjóálag, fæðispeninga, orlof og eftirlitsþóknun. Samkvæmt ákvæðum í kjarasamningi hans svo og skv. 18. gr. laga nr. 67/1963 svo og 36. gr., sbr. 46. gr. laga nr. 35/1985, eigi hann ekki að missa neins í af launum sínum, í hverju sem þau eru greidd, meðan hann er óvinnufær. Á þau tímabil, er um ræðir, hafi fallið alls 47 tyllidagar, og eigi hann því rétt á að fá greiðslu fyrir þessa daga. Ofangreint kveðst stefnandi byggja á eftirfarandi:

a. 18. gr. laga nr. 67/1963, sbr. nú 36. gr. laga nr. 35/1985, mæli svo um, að skipverji skuli eigi missa neins í af launum sínum, í hverju sem þau eru greidd. Greiddir frídagar eða innunnir frídagar teljist að mati stefnanda laun, sbr. hæstaréttardóm nr. 202/1986, sbr. ýtarleg ákvæði um uppgjör og útreikning þeirra í kjarasamningi aðila.

b. Hinni fyrrnefndu 18. gr. sjómannalaga hafi verið breytt frá upphaflegri mynd sinni með lögum nr. 49/1980. Samkvæmt eldra ákvæði hafi þeir átt rétt til grunnkaups auk fastra álaga á það. Í dag sé regla þessi „staðgengilsregla“, enda sé hún sett í framhaldi af slíkri reglu, er sett hafi verið til handa verkafólki með lögum nr. 19/1979. Það þýði, að sá, er forfallist, eigi að fá öll þau sömu laun, er staðgengill hans fái hverju sinni.

c. Kjarasamningar aðila, eins og þeir hafi verið 1984, hafi tryggt skipstjóra rétt til 6 mánaða veikindaleyfis á fullum launum. Sé þar vitnað til ákvæðis nr. 13.1.1. í kjarasamningi aðila.

d. Dómur Hæstaréttar Íslands í málinu nr. 202/1986, Ísskip hf. gegn Svani Jóhannssyni, taki af öll tvímæli um þetta. Hann staðfesti, að frídagar teljist hluti af launakjörum yfirmanna. Í framhaldi af honum og yfirlýsingu útgerða, dags. 16. apríl 1984, sé réttur skipstjóra hinn sami og stýrimanna, þar sem þeir nú eigi rétt á greiðslu frídaga í veikindum.

e. Því sé haldið fram, að sömu ákvæði gildi um stýrimenn og skipstjóra, hvað varði frídagarétt, og sé í því sambandi vitnað til ákvæða í 8. kafla samninga þessara stétta. Því sé og haldið fram með vísan til sama, að uppgjörsaðferðir eigi ekki að hafa áhrif á rétt þann, er um ræðir.

Nú liggi fyrir dómur Hæstaréttar Íslands í máli stýrimanns, er taki laun skv. sama frídagakerfi og gildi hjá stefnanda. Sá dómur taki af allan vafa um það, að unnir frídagar, er falli á veikindatímabili, veiti þeim, sem er í fríi, sama rétt og þeim, er leysir hann af; þetta sé því hluti af launum. Í 18. gr. sjómannalaga svo og 36. gr. laga nr. 35/1985 sé tekinn af allur vafi um, að yfirmenn, þ.m.t. skipstjóri, eigi einskis að missa í af launum í veikindum. Þetta hafi Hæstiréttur Íslands og staðfest. Því hljóti stefnandi sem skipstjóri að eiga sama rétt, sbr. og yfirlýsingu aðila frá 16. apríl 1984.

Að öðru leyti sé vitnað til sjómannalaga, bæði laga 67/1963 svo og laga nr. 35/1985, einnig laga 85/1936 svo og laga nr. 25/1987 um vexti og laga nr. 87/1971 um orlof.

Varðandi málsástæður eigi þær sömu við í vara- og aðalkröfu.

Dómkröfur sínar skýrir stefnandi þannig:

a. Aðalkrafa.

Í aðalkröfu sé krafist kr. 147.997,00, sem sé krafa vegna ógreiddra frídaga fyrir árið 1984 og 1986, auk orlofsfjár þar ofan á. Sú fjárhæð sundurliðist eftirfarandi:

1984: 25 dagar alls, þar af 11 x 1.989,03 og 14 x 2.181,39, samtals kr. 52.418,00. Orlof er kr. 6.835,00. Samtals vegna 1984 kr. 59.253,00.

1986: Um sé að ræða 22 daga x 3.568,59, þ.e. kr. 78.508,00, auk orlofs 13,04%, kr. 10.237,00. Samtals kr. 88.745,00.

Samtals aðalkrafa 1984 og 1986 kr. 147.998,00.

b. Varakrafa.

Varakrafa er gerð vegna ársins 1986, samtals kr. 88.745,00.

Af hálfu stefnda er málavöxtum þannig lýst, að stefnandi hafi hætt störfum hjá stefnda í ársbyrjun 1987. Við launauppgjör vegna starfsloka stefnanda hafi ekkert verið á það minnst af hálfu stefnanda, að hann teldi sig eiga eitthvað óuppgert. Það sé svo með bréfi á dskj. nr. 6 í lok júlí 1987, að stefnandi geri fyrst kröfu um greiðslu frídaga til viðbótar greiddum veikindalaunum vegna veikinda haustið 1984 og haustið 1986. Stefnandi hafi fengið greidd full mánaðarlaun (grunnlaun, sjóálag og eftirlitsþóknun) ásamt fæðispeningum bæði veikindatímabilin, sbr. launaseðla á dskj. nr. 5, sbr. kaupgjaldsskrár á dskj. nr. 36 og 37. Í stefnu sé þess getið, að stefnandi hafi fengið greidda dagvinnu og dagvinnukaup í veikindunum. Til þess að koma í veg fyrir misskilning er vakin athygli á því, að um sé að ræða dagkaup fyrir virka lögskráningardaga, sbr. gr. 1.5.1. á dskj. nr. 3.

Það sé rétt, sem tilgreint sé í stefnu, að skipstjórar fái ekki greidda yfirvinnu eins og t.d. undirmenn þeirra, stýrimenn, og séu skipstjórar því á sömu launum í fríum og veikindum eins og þeir væru um borð. Aftur á móti fái stýrimenn ekki greidda yfirvinnu í fríum, en með breytingu á sjómannalögum nr. 49/1980 hafi þeir öðlast rétt til greiðslu yfirvinnu fyrstu tvo mánuðina í veikindum.

Samkvæmt 8. kafla kjarasamnings skipstjóra, sbr. dskj. nr. 3 og 34, vinni skipstjóri sér inn einn frídag, sbr. gr. 8.7.1., fyrir hvern laugar-, sunnu-, helgi- og/eða tyllidag, sem falli á skráningartímabili. Þetta sé óháð því, hvar skip sé statt. Vinni skipstjóri sér inn frídag skv. þessari grein, þó að skip liggi við bryggju í heimahöfn í Reykjavík.

Samkvæmt kjarasamningi skipstjóra séu fastráðnum skipstjóra tryggð föst laun í 12 mánuði á ári. Skipstjóri fái ekki frí um hverja helgi eins og starfsmenn í landi, heldur safni hann saman frídögum fyrir laugar-, sunnu- og tyllidaga, sem hann sé um borð í skipi sínu. Við afskráningu í frí fái skipstjóri þá greidda og eigi rétt á því að vera jafnmarga virka daga í fríi og tala innunninna frídaga gefi til kynna. Með þessu kerfi skili skipstjóri að meðaltali 5 virkum vinnudögum á viku, sem sé sambærilegt við starfsmenn í landi, þar sem hann fái frí á virkum dögum fyrir laugar-, sunnu- og tyllidaga, sem hann sé um borð, sbr. 8. kafla kjarasamnings. Auk þess fái skipstjóri sumarleyfi á launum, sbr. 12. kafla kjarasamnings, haldi launum í allt að 9 mánuði, ef hann er óvinnufær vegna veikinda eða slysa, sbr. 13.

kafla, og fá biðkaup skv. 7. kafla, þótt vinnufær sé, en útgerð haldi honum t.d. í landi vegna flutnings milli skipa. Framangreindur réttur skv. kjarasamningsákvæðum tryggi fastráðnum skipstjóra 12 mánaða laun á ári.

Stefndi kveðst rökstyðja sýknukröfu sína með því, að stefnandi hafi fengið fulla greiðslu launa í veikindum í samræmi við ákvæði 13. kafla kjarasamnings skipstjóra, að ekki hafi skapast neinn aukinn réttur skipstjórum til handa með breytingu á 18. gr. sjómannalaga nr. 67/1963, sem gerð hafi verið með lögum nr. 49/1980, né heldur með núgildandi sjómannalögum nr. 35/1985, að kynni stefnandi að hafa átt einhvern rétt, þá hafi hann glatað honum fyrir aðgerðaleysi.

Í stefnu og greinargerð stefnanda kveður stefndi gæta nokkurs misskilnings varðandi launakerfi farmanna og þó einkum varðandi tilgang og hlutverk frídaga. Kveður hann þetta vera eðlilegt, þar sem vinna til sjós sé ekki eins reglubundin og dagvinnuskil eða vaktavinna í landi. Núgildandi launakerfi farmanna byggi á því kerfi, sem sé í landi, og líkist helst því, að um óreglubundna vaktavinnu væri að ræða, þar sem þó sé skilað að meðaltali fimm vikudögum á viku. Til nánari skýringa megi benda á dskj. nr. 31, 35 og 36 og 1. og 8. kafla kjarasamnings stýrimanna, dskj. nr. 32.

Stefndi kveðst mótmæla því, að með breytingu á 18. gr. sjómannalaga nr. 67/1963 með lögum nr. 49/1980 hafi verið tekin upp staðgengilsregla varðandi farmenn. Þessu til áréttingar sé vísað til athugasemda við lagafrumvarpið, þar sem skýrt og greinilega komi fram, að breytingunni úr „rétt til kaups“ í „eigi missa neins í af launum sínum, í hverju sem þau eru greidd“, þá felist í breytingunni það, gagnvart farmönnum, að þeir eigi auk grunnkaups og allra fastra áлага á það, sem þeir nú fá greitt, rétt til launa fyrir tilfallandi yfirvinnu.

Með grunnkaupi og öllum föstum álögum sé verið að tryggja það, að farmenn fái föst mánaðarlaun, sem samsett séu úr grunnlaunum, sjóálagi, eftirlitsþóknun o.s.frv., sbr. kaupgjaldsskrár á dskj. nr. 37 og 38. Þeir, sem hafi öðlast rétt til aukinna greiðslna við þessa breytingu, hafi verið þeir skipverjar, sem fái greidda yfirvinnu, svo sem hásetar, stýrimenn og undirvélstjórar. Aftur á móti breyti þetta engu varðandi þá skipverja, sem ekki fái greidda yfirvinnu, svo sem bryta, yfirvélstjóra og skipstjóra.

Það sé rétt, að aukinn hafi verið greiðsluréttur farmanna með breytingu á sjómannalögum, en því sé algerlega mótmælt, að tekin hafi verið upp staðgengilsregla, og mótmælt sé allri samjöfnun við lög nr. 19/1979 um rétt verkafólks til veikindalauna. Hjá landverkafólki sé mesti réttur einn mánuður á staðgengilsalaunum og 2 mánuðir að auki á dagvinnulaunum. Mesti réttur skipstjóra í veikindatilfellum skv. 13. kafla kjarasamnings sé full laun í 9 mánuði, svo að þar sé ólíku saman að jafna.

Mótmælt sé fullyrðingum á dskj. nr. 13 um, að dómur Hæstaréttar í

málinu nr. 202/1986, Ísskip hf. gegn Svani Jóhannssyni, skapi rétt til handa öllum farmönnum. Frídagauppgjör hjá Ísskipum hf. hafi verið með allt öðrum hætti en stefnda, þar sem frídagar hvers mánaðar hjá Ísskipum hf. hafi verið greiddir með mánaðarlauninum í hverjum mánuði, þótt menn færu ekki í frí. Vegna verkefna skipa Ísskips hf. hafi skipverjar oft verið mánuðum saman um borð án þess að fara í frí, en hafi fengið frídaga samt greidda mánaðarlega. Hjá stefnda sé þessu á annan veg farið, eins og fram komi á launaseðlum og yfirlitum á dskj. nr. 11-30.

Mótmælt sé fullyrðingum í stefnu um, að sömu ákvæði gildi um stýrimenn og skipstjóra, hvað varði frídagarétt. Sé vísað til 8. kafla kjarasamninga stýrimanna á dskj. nr. 32 og 33, sbr. 8. kafla kjarasamninga skipstjóra á dskj. nr. 3 og 34, þar sem greinilega komi fram betri réttur skipstjóra. Sama eigi við varðandi mun á greiðslu veikindalauna, þar sem réttur skipstjóra sé miklu betri en stýrimanna.

Í eldri sjómannalögum nr. 67/1963 hafi verið sérstakur kafli, I. kafli, um ráðningarsamning skipstjóra, en II. kafli um skiprúmssamninga annarra skipverja. 18. gr. laganna, sem breytt hafi verið með lögum nr. 49/1980, hafi ekki verið eitt þeirra ákvæða, sem skv. 7. gr. laganna áttu einnig við um skipstjóra.

Í sjómannalögum nr. 35/1985 séu sérákvæði um skipstjóra í 42.-48. gr. Í 46. gr. sé vísað til 36. gr., sem svari til 18. gr. laga nr. 67/1963, og sé þar tilgreint, að skipstjóri skuli hafa sama rétt og skyldur og aðrir skipverjar í veikinda- og slysatilvikum og um geti í 36. gr.

Í kjarasamningi skipstjóra séu og hafi verið ákvæði um, að skipstjóra skuli greidd full laun í allt að 9 mánuði í veikindum. Það hafi aldrei verið skilið eða framkvæmt svo, að til viðbótar útborguðum mánaðarlaunum ættu að koma greiðslur fyrir frídaga, heldur, að skipstjóri fengi eins mánaðar laun, ef hann væri veikur í einn mánuð, og tveggja mánaða laun, ef hann væri veikur í tvo mánuði, en ekki 1,4 eða 2,8 mánaða laun, eins og hann fengi, ef frídagar væru greiddir til viðbótar. Ekki sé hægt að fallast á það, að ákvæði sjómannalaga, „eigi missa neins í af launum“, sé viðtækara en ákvæði kjarasamnings skipstjóra um „full laun“ í veikindum.

Þegar skipstjóri sé á biðlaunum, sem sé ástand, sem sé líka af ósjálfráðum orsökum, fái hann ekki greidda frídaga, heldur útborguð mánaðarlaun og fæðispeninga. Þegar samið hafi verið um þessa þætti, hafi verið ætlað, að biðkaup og veikindakaup virkuðu greiðslulega (sic) á sama hátt, enda væri annað einkennilegt, eins og dæmið um skipstjóra, sem væri á biðkaupi og veiktist. Hann væri áfram heima hjá sér, en ætti nú að fara að fá frídaga til viðbótar, þar sem hann væri ekki vinnufær lengur. Meta verði heildarkjör skipstjóra í þessu samhengi, og sé augljóst, að réttur skipstjóra til veikindalauna sé miklu betri en réttur skv. sjómannalögum, þó að reikn-

aðir væru fríðagar á 2 fyrstu mánuðina í veikindum, sbr. 36. gr. nr. 35/1985.

Stefnandi hafi engar athugasemdir gert við launauppgjör né kröfur um viðbótargreiðslur fyrr en löngu eftir, að hann hafði hætt störfum hjá stefnda, og ætti þegar af þeirri ástæðu að sýkna stefnda vegna aðgerðaleysis stefnanda. Með vísan til varakröfu vill stefndi taka fram eftirfarandi:

Eins og fram sé komið áður, hafi lög nr. 49/1980 engu breytt varðandi skipstjóra, hins vegar sé tilgreint í 46. gr. laga nr. 35/1985, að skipstjóri skuli hafa sama rétt og skyldur og aðrir skipverjar í veikinda- og slysatilvikum og um geti í 36. gr. Samkvæmt þessu komi því fríðagar vegna ársins 1984 ekki til álita. Verði stefnandi talinn eiga rétt til greiðslna frídaga á grundvelli 36. gr. laga nr. 35/1985 þrátt fyrir ótvírætt betri heildarkjör skv. kjarasamningi, þá geti þó aldrei orðið um lengri tíma að ræða en 2 mánuði, sbr. 1. mgr. 36. gr. laga nr. 35/1985. Sé gerð krafa til þess, að stefnufjárhæð verði lækkuð til samræmis við það, og þess jafnframt krafist, að vextir verði lækkaðir og ekki reiknaðir fyrr en frá þingfestingu málsins.

Niðurstaða.

Af gögnum málsins verður að telja ljóst, að réttur skipstjóra í veikindum til launa fyrir fríðaga, sbr. gr. 8.7.1. og 13.1.1. kjarasamnings, var umdeildur við gerð kjarasamnings útgerða og Skipstjórafélags Íslands frá 16. apríl 1984, en samkvæmt bókun þeirri, er gerð var og stefnandi byggir á, þykir hann hafa verið veittur að því gefnu, að slíkur réttur annarra yfirmanna á skipum útgerðanna yrði viðurkenndur. Stefndi og stéttarfélag stefnanda voru aðilar að kjarasamningnum og greindri bókun, sem er svohljóðandi: „Komi til þess, að aðrir yfirmenn en skipstjórar vinni sér inn fríðaga í veikinda- og slysatilfellum, á meðan staðgengill gegnir störfum þeirra, þá gildi hið sama um skipstjóra.“ Ber því að athuga, hvort aðrir yfirmenn á farskipum hafi síðar fengið slíkan rétt viðurkenndan.

Af lögskýringargögnum þykir vera ljóst, að 18. gr. laga nr. 67/1963, eins og henni var breytt með lögum nr. 49/1980, veitir sjómönnum, farmönnum og fiskimönnum rétt til staðgengilslauna í veikindafríi allt að tveimur mánuðum, í hverju sem laun eru greidd. Greiðslur fyrir vinnu á fríðögum þykja falla undir hugtakið „laun“ í greindu lagaákvæði. Á þessi skilningur stoð í hæstaréttardómi frá 29. janúar 1988. Sjómenn eiga þar með rétt til samþærilegrar fjárhæðar fyrir unna laugar-, sunnu- og tyllidaga og staðgengill fær greidda við afskráningu eða uppgjör í árslok. Ekki verður á það fallist með stefnda, að ólíkur uppgjörsmáti skipafélaga á greiðslum fyrir fríðaga skipti hér máli.

Þar sem ekki verður fallist á það, að 18. gr. laga 67/1963 taki til skipstjóra, og þar sem skipstjórum eru ekki í kjarasamningi veitt greind réttindi

beint, þykir verða að líta svo á, að réttindi þau, er þeir hljóta samkvæmt ofangreindri bókun, geti ekki talist meiri en þau réttindi, sem þar er miðað við, þ.e. réttindi annarra yfirmanna á skipum. Ljóst þykir, að með 18. gr. sé lögbundin staðgengilsregla í allt að tvo mánuði.

Með sjómannalögum nr. 35 frá 19. júní 1985 voru lög nr. 67/1963 numin úr gildi. 36. gr. laga nr. 35/1985 geymir sömu ákvæði og 18. gr. eldri laganna. Með 46. gr. laga nr. 35/1985 er það lögbundið, að skipstjóri skuli hafa sama rétt og skyldur og aðrir skipverjar í veikinda- og slysatilfellum, sbr. 36. gr. laganna. Átti stefnandi því lögum samkvæmt rétt til staðgengils-launa í allt að tvo mánuði á síðara veikindatímabili sínu.

Samkvæmt því, sem hér hefur verið rakið, telst stefnandi hafa átt rétt til sömu fjárhæðar og staðgengill hans fékk greidda fyrir unna laugar-, sunnu- og tyllidaga fyrstu tvo mánuði hvors veikindatímabils.

Aðila greinir á um, hvort stefnandi hafi gert fyrirvara við launauppgjör til hans um, að hann gerði kröfu til launa fyrir innunna frídaga staðgengils. Þykir sönnunarbyrði um þetta atriði hvíla á stefnanda, enda hefði hann getað tryggt rétt sinn með því að gera skriflegan fyrirvara við launauppgjör eða með kröfu. Kröfubréf ritar hann fyrst 29. júlí 1987. Upplýst er, að stefnandi taldi sig eiga rétt til þessarar greiðslu samkvæmt ofangreindri bókun frá 16. apríl 1984. Dómur héraðsdóms í máli stýrimannsins Svans Jóhannssonar gegn Ísskipum hf. var kveðinn upp 29. janúar 1986, en hæstaréttardómur í sama máli 29. janúar 1988. Hinn 6. júní sama ár ritaði Skipstjórafélag Íslands stefnda um efnið, en kröfum þess var hafnað. Mál þetta var þingfest 15. september 1988.

Þar sem ekki er sannað, að stefnandi hafi haft uppi kröfur sínar við stefnda fyrr en 29. júlí 1987, þykir hann með tómlæti hafa fyrirgert rétti sínum til frekari launakröfu vegna veikindaforfalla á árinu 1984, en að því er varðar veikindaleyfi á árinu 1986, þykir hann ekki hafa sýnt verulegt tómlæti, og eru kröfur hans varðandi það tímabil teknar til greina í tvo mánuði. Stefndi hefur ekki andmælt þeirri fullyrðingu stefnanda, að staðgengill hans hafi fengið greiðslu fyrir alla áfallna frídaga þetta tímabil, sem teljast vera 18. Stefndi skal því greiða stefnanda 18 x kr. 3.568,59, þ.e. kr. 64.234,62, að viðbættu orlofi, kr. 8.376,19, samtals kr. 72.610,81, með dráttarvöxtum frá 1. september 1987 til greiðsludags skv. 10. gr., sbr. 9. gr. laga nr. 25/1987. Leggja má vexti við höfuðstól á 12 mánaða fresti, í fyrsta sinn 1. september 1988. Krafa um vexti á málskostnað er tekin til greina.

Stefndi greiði stefnanda málskostnað, kr. 45.000, og hefur þá verið tekið tillit til söluskatts.

Dóminn kvað upp Hjördís Hákonardóttir borgardómari.

D ó m s o r ð:

Stefndi, Hf. Eimskipafélag Íslands, greiði stefnanda, Kristjáni Guðmundssyni, kr. 72.610,81 með dráttarvöxtum frá 1. september 1987 til greiðsludags skv. 10. gr. laga nr. 25/1987 og kr. 45.000 í málskostnað. Heimilt er að bæta vöxtum við höfuðstól á 12 mánaða fresti, í fyrsta sinn 1. september 1988. Málskostnaður beri vexti frá 15. degi eftir dómsuppsögu til greiðsludags.

Dómi þessum skal fullnægja að viðlagðri aðför að lögum.
